

ภาษาโคราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นฤมล ปิยวิทย์*

ภาษาโคราชเป็นภาษาที่ประสมประสานระหว่างภาษาไทยกลาง ภาษาอีสาน ภาษาเขมร มีสำเนียง สำนวน คำศัพท์ เฉพาะถิ่น ดังนี้

๑. สำเนียง หมายถึง เสียงวรรณยุกต์ภาษาโคราช นักภาษาศาสตร์ คือ ชลิตา รินทร์พรหม ศึกษาเสียงวรรณยุกต์ภาษาโคราช (ในเมือง) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ พบว่า มีเสียงวรรณยุกต์ ๔ หน่วยเสียง คือ

๑.๑ หน่วยเสียงต่ำ-ขึ้น ได้แก่ คำว่า เคย สวน เหลือง เหมือน เห็น นอนง ขา ฝา หนู หมี่ ฯลฯ

๑.๒ หน่วยเสียงต่ำ-ตก ได้แก่ คำว่า นี ด็อก อิม เหล่น เดิน เส้น ผึ่ง เก้า หมอบ ฯลฯ

๑.๓ หน่วยเสียงกลางระดับ มี ๒ หน่วยเสียง คือ เสียงกลางระดับ เช่น ชิม รีม เย็น เต็ม บึงเงิน ไอ ดำ มี ที เก ฯลฯ และหน่วยเสียงกลาง-ขึ้น เช่น ปัด (ปิด) ดีบ (ดิบ) เต๊ะ (เตะ) ฯลฯ

๑.๔ หน่วยเสียงสูง-ตก มี ๒ หน่วยเสียง คือ เสียงสูง-ตก เช่น ดิ้น จิ้ม เต็น บั้ง ไซ่ คำ ไกล่ ป้าย ป่า โง่ ฯลฯ และเสียงสูง-ระดับ เช่น ซับ (ลับ) ซัด (สัตว์) พิด (ผิด) ฯลฯ

ส่วนวิจิตรนภานุพงศ์ ได้ศึกษาเสียงวรรณยุกต์ภาษาถิ่นโคราชเช่นเดียวกัน โดยศึกษากระจาย ๑๖ อำเภอ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ ด้วยการไ้รายการคำสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของวิลเลียม เจ เกตต์ นี้เป็นเครื่องมือ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า สามารถแบ่งภาษาโคราชด้วยเสียงวรรณยุกต์เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มตะวันออกและกลุ่มตะวันตก โดยกลุ่มตะวันออก ได้แก่ อำเภอชุมพวง บัวใหญ่ ห้วยแถลง คง พิมาย โนนสูง ประทาย จักราช จะมีเสียงวรรณยุกต์เหมือนกัน ส่วนกลุ่มตะวันตก ได้แก่ อำเภอโนนไทย ด่านขุนทด ปากช่อง ปักธงชัย ไชยชัย ครบุรี และเสิงสาง มีเสียงวรรณยุกต์คล้ายคลึงกัน

* เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง โคราชศึกษา วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๕๔ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

รายการคำที่นำไปทดสอบเสียงวรรณยุกต์ มีดังนี้

	A	B	C	DL	DS
๑	ชา หู หัว	ชา เช่า ไช้	ผ้า เสื่อ ฆ่า	ขาด หาบ สาก	ขัด สัตว์ หวัด
๒	ตา ปลา กา	ป่า ไก่ เต่า	กล้า ป่า ก้าง	ปาก ตาก กาด	กัด บัด ตัก
๓	บาน ดำ ดาว	ป่า อ่าง ต่าง	อ้า ด้าย บ้า	บาด ดาบ อาบ	ตัด ดับ ดัก
๔	คาง มือ นา	พ่อ ล่าง ค่า	ม้า น้ำ ค้า	นาก ลาบ คราด	วัด นับ คัด

คำที่แยกภาษาโคราชด้วยวรรณยุกต์ออกเป็น ๒ กลุ่ม อย่างชัดเจน คือ รายการคำในแถว A โดยกลุ่มตะวันออก จะออกเสียงวรรณยุกต์แถวที่ ๑, ๒ และ ๓ เหมือนกัน เป็น ชา หู หัว ต่า ปลา ก้า บ่าน ต้า ต้าว ส่วนกลุ่มตะวันตกจะออกเสียงวรรณยุกต์แถวที่ ๒, ๓ และ ๔ เหมือนกัน เป็น ตา ปลา กา บาน ต้า ดาว คาง มือ นา

ส่วนรายการคำในแถว B C DL DS ทั้งกลุ่มตะวันตกและตะวันออกจะออกเสียงเหมือนกัน หากพิจารณาตามอักขรวิธีไทย ภาษาโคราชจะมีลักษณะเสียง ดังนี้

อักษรกลางคำเป็น เสียงสามัญ ภาษาโคราชจะออกเสียงเป็นจัตวา

เช่น กิน เป็น กิ้น, บาน เป็น บ่าน, ดำ เป็น ต้า, แดง เป็น แด้ง, เอง เป็น เอ้ง, เอา เป็น เอา,

จาน เป็น จ่าน, ปาน เป็น ป่าน

อักษรสูงคำเป็น เสียงโท ภาษาโคราชจะออกเสียงเป็นเสียงเอก

เช่น ผ้า เป็น ผ่า, เสื่อ เป็น เสื่อ, ผึ่ง เป็น ผิ้ง, ให้ เป็น ให่, ห้อง เป็น ห้อง, ข้าว เป็น เช่า, ช่าง เป็น

ช่าง, ผ้า เป็น ผ่า

อักษรต่ำคำเป็น เสียงตรี ภาษาโคราชจะออกเสียงเป็นเสียงโท

เช่น ม้า เป็น มา, น้ำ เป็น น่า, คำ เป็น ค่า, เพ้อ เป็น เพ้อ, เจ็อ เป็น เจ็อ, แง้ม เป็น แง่ม, เชื้อ เป็น

เชื้อ, เพ้อ เป็น เพ้อ

อักษรสูง อักษรกลาง คำตายเสียงเอก ภาษาโคราชจะออกเสียงเป็นเสียงตรี

เช่น ขัด เป็น คัด, สัตว์ เป็น ชัด, หวัด เป็น วัด, กัด เป็น กัด, ปด เป็น ปัด, ติด เป็น ตัด, กบ เป็น กบ

จด เป็น จัด

อักษรต่ำคำตาย เสียงตรี ภาษาโคราชจะออกเสียงเป็นเสียงโท

เช่น วัด เป็น วั๊ด, คัด เป็น คัด๊ด, คิด เป็น คิด๊ด, นก เป็น นก๊, พิช เป็น พิช๊, พุด เป็น พุด๊, เข้า เป็น ช้าว,
ชด เป็น ชด๊

อักษรต่ำคำเป็น เสียงสามัญ บางคำก็ออกเสียงเป็นเสียงจัตวา

เช่น ยา เป็น หยา, เย็น เป็น เหย็น, ยิ้ม เป็น หยิ้ม, ยืน เป็น หยืน

ดังนั้นประโยคภาษาไทยกลางว่า **น้ำตาลมดกินหมด**

ภาษาโคราชจะพูดว่า **น้ำมตาลมดกินหมด**

๒. ส่วนนโคราช ส่วนนภาษาโคราชเป็นคำพูดที่กลั่นกรองขึ้นมาเพื่อความสละสลวยของภาษา มีความคมคายและซับซ้อนกว่าคำพูดธรรมดา ส่วนนภาษาโคราชมีลักษณะเฉพาะตัว คือ ส่วนใหญ่มักมีเสียงสัมผัสคล้องจองกัน อันแสดงถึงความเป็นเจ้าบทเจ้ากลอน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เองที่ทำให้โคราชมียุทธเพลงเฉพาะถิ่น คือ เพลงก๋อม เพลงโคราช เป็นต้น ส่วนนภาษาโคราชมีความผูกพันกับวิถีชีวิตตลอดจนสะท้อนให้เห็นค่านิยม จริยธรรม ความเชื่อ ประเพณี และเจตคติของคนโคราชอย่างชัดเจน มีคุณค่าทางวัฒนธรรม ทั้งด้านรูปธรรม คือ แสดงภาพการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย และด้านนามธรรม คือ การอบรมสั่งสอน ต่อไปนี้จะยกตัวอย่างส่วนนภาษาโคราชโดยสังเขป

๒.๑ กลุ่มคำส่วนนที่มีเสียงสัมผัส เช่น

- บุญกั้งถึงกัน หมายถึง ถ้ามีวาสนาได้ครองคู่
- กวดก้วยสวายเสีย หมายถึง ไม่ควรนำไปเปรียบเทียบ, ความหมายในทางสูญเสีย
- กินน้ามร่อนนอนไฟ หมายถึง การอยู่ไฟของหญิงแม่ลูกอ่อน
- แก๊ะหัวเลาเกาหัวหญ้า หมายถึง หมดหนทางที่จะเดินต่อไป
- ตัวสั้นบั้งอ หมายถึง อาการอยากได้อย่างเต็มที่
- ไม่ที่สูงแก้วแม่มันจึแฟลมบน หมายถึง คนที่ไม่เชื่อฟังพ่อแม่มักประสบภัยพิบัติ
- ฝนตีกอย่าเชื่อตัวมีลูกสาวอย่าเชื่อใจ ถ้ามันจะหนีตามเขามันบอกเราซะเมื่อไร

หมายถึง ความอับอายของพ่อแม่เพราะลูกไม่รักดี

- หัวหายตะพายขาด หมายถึง คนที่เที่ยวไปโดยไม่มีหลักแหล่ง
- ชุ่มฉุกฉุก หมายถึง การเลี้ยงดูลูก
- หน้าดีต้ายหน้าลายยัง หมายถึง คนชั่วยังลายนวล
- ตัวเลวเอวเปล่า หมายถึง คนโสด
- หาบกะต้อนคอนกะเดียว หมายถึง ความยากจน
- ต้ายฝ้ายยังเลี้ยง หมายถึง จัดการตามสมควร
- นามจิกินอย่างเอาตีนลงคน หมายถึง ให้อู้อวดความควรไม่ควร
- ผมไม่ตัดวัดไม่เข้าเหล่าไม่ขาด หมายถึง คนไม่มีศีลธรรม
- กินไม่รู้บัก จักไม่รู้เมิด หมายถึง จะใช้จ่ายอย่างไรก็ไม่วันหมด
- บุญหลายสายยาว หมายถึง อายุยืน
- เป็นหอยลอยตามคราด หมายถึง คนไม่มีหลักการใครพูดอะไรก็พูดตามเขา
- ของหายตะพายบาป หมายถึง จับมือใครดมไม่ได้
- ฝิไม่ข่ามาไม่เหยียบ หมายถึง ไม่ตายด้วยอุบัติเหตุ
- ฝิไม่เผาเงาไม่เหยียบ หมายถึง ไม่อโหสิกรรม
- ลุกแต่ดึกซีกแต่หนุ่ม หมายถึง จะทำการใดให้รีบทำ
- คิดออกชอกเห็น หมายถึง มีปัญญา
- เค็ดหลาบตะคาบตอด หมายถึง ความสำนึกผิด
- ผู้ดีเดินกรอกขี้ครอกเดินทะเล หมายถึง คนเลวมีเกียรติในสังคม

๒.๒ กลุ่มคำสำนวนที่ไม่มีเสียงสัมผัส เช่น

- ตีนสั้นมือยาว หมายถึง เป็นคนไว้ใจไม่ได้
- ตีดีให้หมาชะงัก หมายถึง หลอกให้ดีใจแล้วไม่ได้ดังหวัง
- คล่องพอปานใส่ไซ หมายถึง คล่องแคล่วว่องไว
มาจากกาใส่ไซที่ล่อเหยียนทำให้หมุนได้คล่อง
- เม็ดกล้าก็แล้วนา หมายถึง การทำงานใดๆ ก็ตาม เมื่อหมดอุปสรรคก็จำเป็นต้องเสร็จสิ้น
- มาไม่มีท่าเด หมายถึง คนที่ไม่มีหลักแหล่งแน่นอน

- ผัวหาบเมียคอน หมายถึง ช่วยกันทำมาหากิน
- ตะเข้มนใหญ่แก้ววัง หมายถึง ทำอะไรเกินตัว เกินพ่อเกินแม่
- กำขี้ไม่ทันควย หมายถึง จับตัวคนผิดมาลงโทษไม่ได้
- สะนุกพอปานเต๊ะเฮ็ด หมายถึง งานง่ายๆ สบายๆ เหมือนเตะเห็ด
- กิ่งลิงไม่ดูหน้า หมายถึง เอาผลประโยชน์โดยไม่เลือกว่าใครเป็นใคร
- ปรงห่อขึ้นเป็นคร้ว หมายถึง พูดเกินจริง
- หมาหยอกไก่ หมายถึง ที่เล่นที่จริง
- เป็นด้วงเป็นแมง หมายถึง มีราศี เป็นหญิงที่เสียความบริสุทธิ์
- เป็นหม่อเข้าหม่อแก่ง หมายถึง เป็นแม่บ้านแม่เรือน
- เข้าได้เข้าไฟ หมายถึง เวลาโพล่พลั่ว
- เข่านามซ้ำปล้ำ หมายถึง อาหารการกิน
- ใ้อหนึ่งพาท้ายใ้อหนึ่งพาเป็น หมายถึง สิ่งหนึ่งให้คุณสิ่งหนึ่งให้โทษ
- เกียนฮักกะไหนหญ่าแหลกกะนั้น หมายถึง เจ้าของบ้านต้องรับภาระหนัก
- กำลงสำนึก หมายถึง ความอ้างว้าง เปล่าเปลี่ยว
- เขี้ยบรอยใจจรอยขโมย หมายถึง การติดร่างแหกับคนชั่ว
- พอสมมาพาควร หมายถึง ความพอดี
- ขึ้นก็กไม่ช่วยแรงกะธา หมายถึง หาทางช่วยให้พ้นทุกข์พ้นภัย
- เหนียวพอปานหนังหัวเกียน หมายถึง ความตระหนี่
- ระช่องยังกะหน้างวเกียน หมายถึง หน้าสลอน
- เสินขึ้นยังกะเขาค่างปี หมายถึง การชอบคำเยินยอ

๒.๓ กลุ่มคำให้พร เป็นกลุ่มคำที่กล่าวออกมาจากความรู้สึกที่จริงใจทำให้ผู้รับพร มีความสุข อิ่มเอิบใจ เช่น

ขอให้อยู่เย็นเป็นสุขสะนุกสบาย ความเจ็บอย่าได้ความไข้อย่ามี ของข้าวอย่าให้เห็นของ
เหม็นอย่าให้พบ ให้อยู่ดีกินดีนี่ก็อย่างไรขอให้ได้อย่างปรารถนา เดอ ...

คำแปล ขอให้อยู่เย็นเป็นสุขสะนุกสบาย ความเจ็บอย่าได้ ความไข้อย่ามี ของข้าวอย่าให้
เห็นของเหม็นอย่าให้พบ ให้อยู่ดีกินดี นี่ก็อย่างไรขอให้ได้อย่างปรารถนา นะ

ขอให้ได้เป็นเจ้าของคนนายคน ไปทางไหนขอให้มิเดินหน้า ให้มีชีข้าเดินตาม ไปทางไหนขอให้
มีแต่คนรักไม่มีคนชัง ให้อายุหมั่นช้วนหยื่น ให้ได้ผัวคนรู้ ให้ได้ชู้คนงาม เด้อลูกเดอ

คำแปล ขอให้ได้เป็นเจ้าของคนนายคน ไปทางไหนขอให้มีคนเดินหน้า ให้มีชีข้าเดินตาม ไป
ทางไหนขอให้มีแต่คนรักไม่มีคนชัง ให้อายุหมั่นช้วนหยื่น ให้ได้ผัวคนรู้ ให้ได้ชู้คนงามนะลูก

๒.๔ กลุ่มคำเรียกขวัญ เป็นกลุ่มคำสำนวนที่คนเฒ่าคนแก่ใช้เรียกขวัญให้ลูกหลานที่
ป่วยไข้ หรือคนที่จากบ้านไปนาน แล้วกลับมาอย่างปลอดภัย เพื่อเป็นกำลังใจแก่บุคคลนั้น เช่น

ขวัญอินาง (ไฉ่นาย) เอย มากู๊.....

ให้มาเข้าโครงอย่าได้หลาบ

ให้มาเข้าคราบอย่าได้ถอย

ชิบปีอย่าไปอื่น

หมื่นปีอย่าไปไกล

ให้มาอยู่เรือนพ่อเรือนแม่

ให้มาอยู่ซุ้มพี่ซุ้มน้อง

ขวัญพีจไปไหนงซักไว้

ขวัญน้องจไปไหนพี่ซักไว้

ให้ผูกกันอย่างเครือมัน

ให้พันกันคือเครือถั่ว

ให้มานอนผูกถ่วงหน้า

ให้มานอนผ่าถ่วงตัว

อย่าไปกินเข้าเดินผีราก

อย่าไปกินหมากเดินผีคาย

อย่าไปเอารากไม้ต่างหมอน

อย่าไปเอาขนต่างบ้าน

อย่าไปนอนขมกินน่วมลาย

อย่าไปนอนหงายกินน่วมค้าง

อย่ามัวไปหลงในน่วมเป็นเพื่อนปลา

อย่ามัวไปหลงในนาเป็นเพื่อนเช่า

ให้มาอยู่เรือนใหญ่ชกกะได้สูง

มาเดอขวัญเอย...มากู๊

มาอยู่ซุ้มพ่อแม่ซุ้มพี่ซุ้มน้อง

เด้อขวัญเอย...มากู๊

คำแปล – ขวัญเคยมาเกิด มาให้เข้าร่างอย่าได้ขีดหลาบหวาดกลัวเลย สิบปีอย่าไปอื่น
หมื่นปีอย่าไปไกล ให้มาอยู่เรือนพ่อเรือนแม่ที่มีญาติพี่น้องแวดล้อม ถ้าขวัญพี่จะไปให้น้องชักชวนไว้
ขวัญน้องจะไปก็ให้พี่ชักชวนไว้ ให้ผูกพันกันเหมือนเครือถั่วเครือมัน ให้มานอนที่นอนซึ่งหนานุ่มและผ้าห่ม
ผืนหนา อย่าไปกินข้าวที่ผ้อาเจียนออกมา อย่าไปกินหมากเดนผี้คาย อย่าไปเอารากไม้ต่างหมอน
อย่าไปเอาขอนไม้ต่างบ้าน อย่าไปนอนคว่ำกินน้ำลาย อย่าไปนอนหงายกินน้ำค่าง อย่ามัวไปหลงในน้ำ
เป็นเพื่อนปลา อย่ามัวไปหลงในนาเป็นเพื่อนข้าว ให้มาอยู่เรือนใหญ่บันไดสูง มาเกิดขวัญเคย...มาอยู่กับ
พ่อแม่พี่น้อง มาเกิดขวัญเคย

๒.๕ กลุ่มคำอธิษฐาน ใช้อธิษฐานในโอกาสทำบุญ ตักบาตร เช่น

เข้าข้าพเจ้าข้าเหมือนดอกบัว ยกขึ้นเหนือหัวถวายพระพุทธ ตั้งใจให้บริสุทธิ์ถวาย
พระธรรมขอให้ใจข้าพเจ้าจงนำถวายพระสงฆ์ จิตใจจ้านงหมาย ทางซ้ายขวกรังต่อพระนิพพาน
ขอให้ได้พบดวงแก้ว ขอให้แคล้วบ่วงมาร ขอให้ทันพระศรีอาริย์ปะติโย โหตุ

คำแปล – ข้าของข้าพเจ้าข้าเหมือนดอกบัว ยกขึ้นเหนือหัวถวายพระพุทธตั้งใจให้
บริสุทธิ์ถวายพระธรรม ขอให้ใจข้าพเจ้าจงนำถวายพระสงฆ์ จิตใจจ้านงหมายทางซ้ายขวา
ตรงต่อพระนิพพาน ขอให้ได้พบดวงแก้ว ขอให้แคล้วบ่วงมาร ขอให้ทันพระศรีอาริย์ปะติโย โหตุ

๓. คำศัพท์ วงศัพท์ภาษาโคราชมีคำศัพท์ที่เป็นภาษาไทยกลางและคำศัพท์ภาษาโคราช ซึ่งมีทั้ง
คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา และส่วนใหญ่เป็นคำวิเศษณ์ ส่วนคำอุทานมีบ้างเล็กน้อย คำศัพท์ภาษาไทย
กลางจะถูกปรับสำเนียงให้เป็นภาษาโคราช เช่น ผักสด เป็น พักสด น้ำทิพย์ เป็น นามทิพย์
รสชาติ เป็น รัดชาติ มีคำเป็นจำนวนมากที่ออกเสียงเหมือนภาษาไทยกลางถึงแม้จะเพี้ยนไปบ้างเล็กน้อย
เช่น พ่อ แม่ ลูก ผัว เมีย เงิน ทอง บ้านช่อง เรือน ชาน ฯลฯ

คำศัพท์ที่น่าสนใจบางคำ

กว้าง	หมายถึง	ความมั่งคั่ง เช่น หน้าใสกว้าง
กวาดก้วย	หมายถึง	ไม่ควรนำมาเปรียบเทียบ
กล่อน	หมายถึง	เป็นนิว โรคนี้ว คือ เป็นกล่อน
ก่อง	หมายถึง	กำไลใส่ข้อเท้าเด็ก
ก่องแขน	หมายถึง	กำไลมือ
ก้อดลอด	หมายถึง	สั้น
ก้อม	หมายถึง	สั้น หรือ บ่อม เช่น กิ่งก้อม ก้อม เพลงก้อม
ก้อมแก้ม	หมายถึง	อาการของคนหมดหนทางไป
กะจ้อกกะแจ็ก	หมายถึง	จุกจิก เล็กน้อย ชักถามเอารายละเอียด
กะจ้อกม้อกแม็ก	หมายถึง	ขึ้นเล็กขึ้นน้อย
กะจ้อน	หมายถึง	ฆ่าตัวเล็กพันธุ์พื้นเมือง หรือสัตว์ที่คล้ายกะแต่ตัวเล็กกว่า
กะจอน	หมายถึง	ตุ่มหูที่ด้านหลังเป็นก้านยาวปลายโค้งงอห้อยลง
กะจำ	หมายถึง	ผักกลางอ่อนกลางแก่
กะเจ็บ	หมายถึง	การเหยียบย่ำที่น้ำขังตื้นๆ
กะเจ้าะ	หมายถึง	กระเซะ เบียด
กะแจ๊ะ	หมายถึง	จิ้มแบบเบาๆ
กะดูย	หมายถึง	การใช้เท้าดันให้สิ่งของเคลื่อนไปเหมือนดันลูกสะบ้า
กะชอก	หมายถึง	จับเข่าแรงๆ
กะชาก	หมายถึง	ชื่อมันชนิดหนึ่ง เนื้อหยาบ
กะดีบ	หมายถึง	ผลอ่อนๆ ของผักผลไม้
กะต้อนม่อนแมน	หมายถึง	ขึ้นเล็กขึ้นน้อย
กะต้อด	หมายถึง	เอากันถัดไปที่ละนิด
กะแต้ง	หมายถึง	แคะเกิร์น
กะตุ้มหุ่มห่อ	หมายถึง	ดูแลเอาใจใส่ มักใช้กับลูกหลานที่ดูแลพ่อแม่ปู่ ย่า ตา ยาย

กะระกะวาย	หมายถึง	มีประปราย
กะต๋อย	หมายถึง	ตั้งเนื้อที่ผิวหนัง
กะต๊ะกะเต็ง	หมายถึง	ทำได้เล็กน้อย ฝึกหัดยังไม่ชำนาญ
กะตึก	หมายถึง	คอดกั้ว เช่น แต่งกว่าที่คอดกั้ว เรียกว่า แต่งคอกกะตึก
กะตึกกะเตี้ยว	หมายถึง	กระตือรือร้น
กะต๊ับ	หมายถึง	กระทบ หรือหนีบ
กะเต็ด	หมายถึง	พลิกกลับโดยทำให้สิ่งที่อยู่ล่างพลิกไปอยู่บน หรืออาการที่ม้าสะบัดให้คนขี่ตกลงมา เรียกว่า ม่ากะเต็ด ไก่กะเต็ดของชาวโนนไทย คือ อบไก่ในหม้อแล้วพลิกกลับโดย การกะเต็ด
กะเต็ด	หมายถึง	อาการของไก่ตัวเมียเมื่อออกไข่เสร็จจะร้องก้อกๆ กะต๊าก
กะโลก	หมายถึง	ดึงชายผ้าถุงที่เอวให้มีเนื้อที่หลายๆ เพื่อเก็บของในนั้น แล้วเอาชายเหน็บ ที่เอว หรือเอาชายผ้าสะไบ หรือผ้าขาวม้า ห่อของแล้วห้อยบ่า
กะทะระวาย	หมายถึง	อริยาศัยดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี
กะทา	หมายถึง	ขี่เกล้อสินเธาว์ ที่ขึ้นขาตามเนินดิน
กะเทิน	หมายถึง	ครึ่งๆ กลางๆ ไม่พอดี
กะพรอก	หมายถึง	เครื่องมือสำหรับตักหรือตวงน้ำปลาจากไหหรือน้ำมันหมู ทำด้วยกระบอกไม้ไผ่มีด้ามยาว
กะลอ	หมายถึง	เกราะ เครื่องตีบอกสัญญาณทำด้วยไม้
กะลิกกะเหลิม	หมายถึง	ทำก้อร้อก้อตึก
กะหวด	หมายถึง	หวด
กำม	หมายถึง	แห่งหมาดๆ
กำดัน	หมายถึง	ทำยทอย เพลงร้องเล่นว่า “ตัวเมียตอดหู ตัวผู้ตอดตา วิ่งไม่พบนะเอากำดันกูด้า”.

กำดั่ง	หมายถึง	คิดถึง เป็นห่วง
กำพวม	หมายถึง	กำดั่ง เช่น กำพวมมา กำพวมทำ
กำปี้ด	หมายถึง	พื้นเพ ภูมิหลัง
กำรอม	หมายถึง	อดออม ทะนุถนอม
กำร้ง	หมายถึง	เกร็งตัว
กำร้น	หมายถึง	สยิวกาย
กั๋นจั๋นกั๋นหยอม	หมายถึง	กินอย่างประหยัดอดออม
กั๋น	หมายถึง	กุด เช่น เลื้อแซนกั๋น คือ เลื้อที่ไม่มีแขน
กั๋ดตำ	หมายถึง	ขวางหูขวางตา
กั๋บ	หมายถึง	คางแข็ง พุดไม่ได้ อาการโคม่า
กั๋ก	หมายถึง	เป็นไม้ ตี๊กัก คือ เล่นตีแบบไม่ออกเสียง
กั๋ง	หมายถึง	ขึ้นขึ้นบนหลังโดยเอาขาคร่อมเอวคนแบก
เกิดสูน	หมายถึง	จันทรุปราคาหรือสุริยุปราคา
แก๋	หมายถึง	คำสรรพนามบุรุษที่ ๒ ใช้เรียกกันด้วยความเคารพนับถือ
แก๋กั๋น	หมายถึง	เช็ดกั๋น คนโบราณใช้ไม้เหลาให้เรียบทาด้วยขมิ้นนำไปถวายพระ
แก๋ว	หมายถึง	ชุมชน
โกรกกราก	หมายถึง	ริบด่วน
โกรด	หมายถึง	ว้าว ควาย ตัวผู้ที่ยังไม่ได้ตอน
ไก๋โอก	หมายถึง	ไก๋ฟ้อเล้า ดอกไก๋โอก คือ ดอกหงอนไก่
ขนมขี้กั๋วง	หมายถึง	ขนมบัวลอย
ขนมเส้น	หมายถึง	ขนมจิ้น
ข้อหล่อแซ่แหล่	หมายถึง	กั๋นเล็กกั๋นน้อย หรือไม่เป็นแก่นสาร
ชะม่อม	หมายถึง	กินคำใหญ่ๆ อย่างตะกละ
ชะหยอน	หมายถึง	นำขึ้นชม เพราะทำในสิ่งที่ทำได้ยาก
ชะหยินพัน	หมายถึง	ยิงพัน

ชะเหว	หมายถึง	ชวนให้เป็นรอยด้วยเล็บมือ
ขาง	หมายถึง	ปิ้งด้วยไฟอ่อน
ชีสีก	หมายถึง	น้ำครำ น้ำใสโครก
เช่าเปี้ยก	หมายถึง	ข้าวต้มข้นๆ
เช่าแพะ	หมายถึง	ข้าวที่หุงหรือต้มปนกับพืชผัก เผือกมันบางที่เรียกว่า แพะเช่า
เช่าคั่ว	หมายถึง	อาหารมือเย็น
เช่าซ่า	หมายถึง	อาหารมือเช้า
เช่าเหย็น	หมายถึง	อาหารมือกลางวัน
เช่นมีด	หมายถึง	วิธีการทำมีดเก่าให้มีคมเหมือนใหม่
เขียม	หมายถึง	กระหมัดกระหม่
เขี้ยว	หมายถึง	งอแง
เขื่อน	หมายถึง	ต้นเสาที่พาดเป็นแนวรั้ว
ไขร้าง	หมายถึง	ไขที่ฟักไม่เป็นตัว
ไขละหลูด	หมายถึง	ไขที่ตกลอกมาก่อนถึงเวลา
ควด	หมายถึง	พิธีกรรมการบั้งควด
ค่อนก๊กไม้	หมายถึง	ตัดต้นไม้
ค้ำคาง	หมายถึง	ชายที่เป็นคู่เขยกัน
แค่นคอ	หมายถึง	ติดคอ
คือ	หมายถึง	เหมาะสม หรือเหมือน
งวม	หมายถึง	คว่ำไว้
เงาะ	หมายถึง	สรรพนามแทนคนที่เราส่งสาร
แงด	หมายถึง	งัด
แง่ม	หมายถึง	มือที่มี ๖ นิ้ว เรียกว่ามือแง่ม
จ่น	หมายถึง	ยุ่งมาก
จ๊ะปุ่น	หมายถึง	มดลูก

จ๊ะหลีน	หมายถึง	ทะเล้น
จะโหล	หมายถึง	ถลา
จำไ้อ้	หมายถึง	อาเจียน
แจบ	หมายถึง	หมดตัว หรือ ราบ หรือ สนิท เช่น นั่งให้แจบ
จ๊กกะหลี	หมายถึง	จ๊กกะจี้
ชะมุดน้ำม	หมายถึง	ดำน้ำ
ชามเหลี่ยม	หมายถึง	ชามกระเบื้อง ชามตราไก่
ชะ	หมายถึง	ตัวใหญ่หรือมีเกียรติเสมอกัน เช่น ปลาตัวชะ ๆ แยกมางานมีแต่คนชะ ๆ
ชา	หมายถึง	หยาบ กร้าน เช่น มือชา หรือหมายถึงตอแย หรือคนที่ต่อล้อต่อเถียง
ชุม	หมายถึง	คนที่อยู่ชุมชนเดียวกัน เช่น ชุมตะวันตีกวัดเดิม หรือหมายถึง ยา ที่เรียกว่า หยาชุม
เซือบ	หมายถึง	กำลังจะหลับ
ดู้ด ๆ	หมายถึง	เจ้าก็เจ้าการ
ต้อง	หมายถึง	พ่อแม่ของคู่บ่าวสาว เรียกว่า พ่อต้อง แม่ต้อง
ด๊ะดาด	หมายถึง	มากมาย
ดินหุน	หมายถึง	ตัวปลวก
เดิน	หมายถึง	ลานกว้าง
เดินโห่งม ๆ	หมายถึง	เดินดุ่ม ๆ เดินให้เห็นอย่างชัดเจน
ไต่ย	หมายถึง	ไต่ตัวผู้ผสมพันธุ์กับไต่ตัวเมีย
ตอด	หมายถึง	ต่อย เช่น แมงป่องตอด หรืออาการที่ไต่ตัวเมียร้องหาไต่ตัวผู้ เรียกว่า ไต่ตอด
ต่อน	หมายถึง	ขึ้น เช่น “ได้เนื้อต่อนหนาได้ปลาต่อนใหญ่”
ตะลุก	หมายถึง	หลุมเล็ก ๆ
ตาบ	หมายถึง	ประรอยขาด

ตั้ง	หมายถึง	บวม พอง ขึ้นขีด
เต็ม	หมายถึง	เต็ม เพิ่ม
เดินเตาะเตาะเดินด่อง	หมายถึง	ทำตามบทบาทหน้าที่
แต่้มแก่	หมายถึง	ฉลาดแกมโกง
เตื่อะเต็น	หมายถึง	มากมาย
โต่งน้าม	หมายถึง	รองน้ำฝน โต่งผ่า คือ เย็บผ้าถุง
ถึงเชิง	หมายถึง	ในที่สุด, ถึงที่สุด
ทะววยท่อง	หมายถึง	อาการคลื่นไส้
ทำเพด	หมายถึง	แต่งตัวเป็นสาวเกินวัย
นางดำ	หมายถึง	เมล็ดลูกหยี อีสานเรียกมะเค็ง
บัก	หมายถึง	พร่องไป
บ่อน	หมายถึง	ที่ เช่น บ่อนนอน คือ ที่นอน
บุงตาหลัว	หมายถึง	แหล่งน้ำที่ตาน้ำมาจากป่าไม้รวก
บุ้ม	หมายถึง	บวบ มีตำหนิ
เปื่อ	หมายถึง	วางยาพิษ เช่น เปื่อหมา
ปะตีน	หมายถึง	ทิศเหนือ ส่วนทิศใต้ คือ หัวนอน
ปะวะ	หมายถึง	ปลีกเวลามาทำ
เป็นเลือด	หมายถึง	เป็นประจำเดือน
ผ่านอย	หมายถึง	ผ้าเช็ดหน้า
ผูกเพื่อน/ผูกเกลื่อ	หมายถึง	ผูกเป็นเพื่อนตาย อีสานเรียกว่า ผูกเสียว (เพื่อนใช้กับผู้หญิง เกลื่อใช้กับผู้ชาย)
ผูกมือ	หมายถึง	เงินช่วยในงานแต่งงาน
ไผ	หมายถึง	ไผ
พิดกัน	หมายถึง	ชายหญิงได้เสียวกันอย่างผิดประเพณี
แพเปเรียบ	หมายถึง	เสียทีเขา

โผด	หมายถึง	เกินไป เหลือหลาย เช่น มากโผด
มอด	หมายถึง	ลอด มุด
ม่อต่าย	หมายถึง	เกือบตาย
ม่ากะจ๋อน	หมายถึง	ม้าแกลบ
มู๋ มิ๊	หมายถึง	อยู่ตามประสา หรืออยู่เจียบๆ
มุ่นกะเต๋อะ	หมายถึง	ป็นจนไม่มีขึ้นดี
มูนมั่ง	หมายถึง	ทรัพย์สมบัติ
แม่่น่าม	หมายถึง	ลูกน้ำ ลูกยุง
แม่พ่อง	หมายถึง	พยาธิ
เมี่ยน	หมายถึง	เก็บ
โมง	หมายถึง	ผลไม้สุกผลใหญ่ เรียก หน่วยโมง
ยงดิน	หมายถึง	พรวนดิน
ระเงี้ยว	หมายถึง	ใจหงุดหงิด
ระซูดระซิด	หมายถึง	นอนหลับๆ ตื่นๆ
ระซ่อง	หมายถึง	สลอน หน้าระซ่อง คือ หน้าสลอน
ระหิ้นระเหือย	หมายถึง	อิดโรย ฟุ่มพวย ร้องไห้รำไร
เร็ง	หมายถึง	รังแก หรือข่มเหงผู้อื่น
ละปู้ง	หมายถึง	การนอนพักอย่างมีความสุข เช่น ผุงว้วนนอนกันหละปู้ง
ละลี้ม	หมายถึง	ฝนตกปรอยๆ
ละหลูด	หมายถึง	ตกออกไปแบบไม่รู้ตัว เช่น ลูกละหลูด ไข่ละหลูด
ละโลก	หมายถึง	หล่มโคลน
ล่า	หมายถึง	ยอดผักที่เลื้อยไปกับดิน
ลูก	หมายถึง	คลูกเคล่าข้าวกับอาหารที่เป็นน้ำ
ลูกทาง	หมายถึง	หญิงตั้งท้องโดยไม่มีพ่อ เรียกว่าได้ลูกทาง
วึ่งตำม	หมายถึง	หญิงที่หนีตามผู้ชาย

โวเว่	หมายถึง	อ้างอ้าง เปล่าเปลี่ยว
สมปุ้สมปุ้ย	หมายถึง	หมักหมม ไม่สะอาด
ส่วย	หมายถึง	ล้างให้สะอาด
ส้มละก้อ	หมายถึง	ส้มตำมะละกอ
สะอ้อน	หมายถึง	ชื่นชม น่ารัก
สียี้ด	หมายถึง	หวาดเสียว บางที พูดว่า 'ไสยี้ด'
เส้นผี	หมายถึง	แต่งงาน
โสน	หมายถึง	เหี่ยวเฉา (อ่านแบบมีตัว "น" สะกด)
โห่งมๆ	หมายถึง	เดินดุ่มๆ
โห่งย	หมายถึง	ล้ม หรือ โงนงน
หย้าแขว	หมายถึง	ได้ใจ
หรงๆ	หมายถึง	น้ำขุ่นที่ละน้อย หรือค่อยๆ อ้วนขึ้น
หรัระหรัหรัย	หมายถึง	เดินไปเดินมาอย่างไม่มีจุดหมาย
หล็อย	หมายถึง	ค่อยๆ ปลีกตัวออกมา หรือ ขโมยไปเล็กน้อย
หลี่เหลอ	หมายถึง	อ้างอ้าง หรือ ว่าเหว'
เหล่นกัน	หมายถึง	แอบได้เสียกัน
หอยจูบ	หมายถึง	หอยขม
หีน	หมายถึง	ขึ้น เช่น มะเขือหีน
เห็นวาก็ด้าย	หมายถึง	ไม่ใช่อย่างนั้นหรอก
แห่น	หมายถึง	ทะเล
โห่ง	หมายถึง	น้ำขัง เวลาฝนตก
อ่วย	หมายถึง	หัน เลี้ยว
อ้อค้อ	หมายถึง	ไปไหนไม่รอด หมดหนทาง
ออกหลอด	หมายถึง	บริสุทธิ์ สะอาด
อ้อบพอบ	หมายถึง	เจ็บป่วยมากไปไหนไม่ได้

อ้อย	หมายถึง	ออเขาะ สำออย
อื้อวะ	หมายถึง	อวบ อั้น ใช้กับคน ถ้าใช้กับพืชผักหมายถึงน้ำหนัก
อืด	หมายถึง	เหนื่อยจากงานหนัก
อีนูน	หมายถึง	ชื่อผักและชื่อแมลง ผักอีนูน แมงอีนูน
อีน	หมายถึง	ชั้น อับ
อูด	หมายถึง	รมด้วยควันไฟ เช่น อูดไฟไต้ยุง
เอก	หมายถึง	ตาเข เพลงโคราชว่า “สำคนตำเอก ยังมาลับตำเอ๋า”
เอ็ดเต็ด	หมายถึง	นั่งนอนอย่างสบายในขณะที่คนอื่นทำงานอย่างลำบาก
ไอ้ชาดว่า	หมายถึง	ก็เพราะว่า
ไอ้หมู	หมายถึง	เพื่อน
ไอ้สำนี้	หมายถึง	ขนาดนี้
ฮดย่าว	หมายถึง	หดสั้นเข้าไป
เฮย	หมายถึง	กำลังทำเวลาเรียกชื่อ (ไม่ใช่เฮ้ย)
แฮ็ดๆ	หมายถึง	ร่าเริง เช่น เป็นผู้หญิงอย่ามาทำแฮ็ดๆ

นอกจากในเรื่องของศัพท์ สำเนียงและสำนวนแล้ว คำลงท้าย คำปฏิเสธ ก็มีลักษณะเฉพาะตัว เป็นคำลงท้ายทั้งประโยคปฏิเสธ คำถาม หรือคำบอกเล่า เช่น

มาไอ้เยอ	หมายถึง	มาทำไมหรือ
มิไปดอกนี่	หมายถึง	ไม่ไปหรือ
มิเป็นดอกวา	หมายถึง	ไม่เป็นกรรมัง
ไม่ใช่ดอกแฮะ	หมายถึง	ไม่ใช่หรือ
ไปแหละเด้อ	หมายถึง	ไปละนะ
ทำแล้วเด	หมายถึง	ทำแล้วนะ
อาบน้ามเนาะ	หมายถึง	อาบน้ำนะ (กล่าวเชิงชักชวน)
ใครจึไปเบ็ง	หมายถึง	ใครจะไปบ้าง

ใครจะไป <u>เด็ง</u>	หมายถึง	ใครจะไป <u>ด้วย</u>
ยี้ <u>อื้อ</u> ไม่ <u>แมน</u> <u>ด้อก</u>	หมายถึง	เปล่า <u>ไม่ใช่</u>
กิน <u>ใหม่</u> <u>เหว่ย</u>	หมายถึง	จะกินหรือเปล่า (พูดกับเพื่อนที่สนิทสนมกัน)
มี <u>เอา</u> <u>ด้อก</u> <u>เฮย</u>	หมายถึง	ไม่ต้องการ (ผู้พูดแสดงความไม่พอใจ)

คำปฏิเสธ คือ จี้ จี้ แต่ จี้ แล้ว ใช้ในความหมายว่า “ไม่ทราบ” เหมือนกัน

คำวิเศษณ์ ที่ใช้คำกริยา เป็นคำวิเศษณ์ที่แสดงความรู้สึกนึกคิดซึ่ง ชัดเจน มากกว่าคำพหูพจน์รวมดา เช่น

จ้อย ในคำว่า หายจ้อย เจียบจ้อย ลืมจ้อย

มุ่น หมายถึง แผลงละเอียด แต่ถ้าจะให้ชัดเจนกว่านี้ต้องใช้คำว่า มุ่นกะด้อย หรือ มุ่นกะเตอะ

ทำเดิน มีหลายอาการ เช่น เดินโห่งมๆ เดินหรัย เดินหรัยระหรัยหรัย เดินตะระตะระตะรุน เดินไก้ม ไก้ม เดินแหนแสะแหนแห่, เดินระเวิระเววิน, เดินห่งมๆ, เดินอี้เอ๊ะอี้แอ่น, เดินอ้าวๆ

ทำนั่ง มีหลายอาการเช่นกัน เช่น นั่งโต่งโหมง นั่งต่องหมง นั่งไซไม่ นั่งตีกมก นั่งเคาเมา่ นั่งอ้อคอ นั่งเบิด, นั่งเบิดเออเฮลอ (นั่งเบิด คือ นั่งย่างไม่สนใจผู้เิด, นั่งเบิดเออเฮลอ คือ นั่งเหมอลอย)

ทำนอน มีนอนแอดเลด, นอนแอดลาด, นอนแอดแลด, นอนอี้ดลี้ด, นอนเลเพลาดพาด, นอนสุม

ทำยีน มียีนสวิง คือ ยีนย่างคิดไม่ออก, ยีนโนไ่

การพูด มีพูดบับๆ คือ พูดพล่ามเสยงดัง ถ้าพูดเสยงเบาไม่หยุดปากใ้ว่า พูดบับๆ พูดผลอ คือ ชอบพูดแทรกกลางคัน

ทำทาง มีทำทางหลิเลอ คือ แสดงอาการเหงา หรือวังเวง ทำทางแซะแดด คือทำทางแบบไม่ถือ ตัว ส่วนทำทางกัะทะระระราย คือ ทำทางของนักประชาสัมพันธ์ที่ดี

เอกสารอ้างอิง

นฤมล ปิยวิทย์. คำศัพท์ภาษาโคราช. พิมพ์ครั้งที่ ๔. องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา. ๒๕๕๒.

_____. ไทโคราช. ที่ระลึกในโอกาสเกษียณอายุราชการ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๐. นครราชสีมา

: มิตรภาพการพิมพ์, ๒๕๕๐.